

राज्यात सर्व ग्रामीण गृहनिर्माण योजनांना गतिमान
करणे व गुणवत्ता वाढीसाठी राज्यात “महा आवास
अभियान २०२४-२५” राबविणेबाबत.

**महाराष्ट्र शासन
ग्राम विकास विभाग**

शासन निर्णय क्रमांक: प्रआयो-२०२४/प्र.क्र.१६१/योजना-१०

बांधकाम भवन, २५ मईबान पथ,
फोर्ट, मुंबई-४०० ००१
तारीख:- १ जानेवारी, २०२५

वाचा :-

१. ग्राम विकास विभाग, शासन निर्णय क्रमांक:पीएमएवाय-जी-२०१६/प्र.क्र.३३३/योजना-१०,
दिनांक १४ ऑक्टोबर, २०१६
२. सामाजिक न्याय व विशेष सहाय्य विभाग, शासन निर्णय क्रमांक : बीसीएच-२०११/प्र.क्र.
१२६/मावक-२, दिनांक १९ नोव्हेंबर, २०११.
३. आदिवासी विकास विभाग, शासन निर्णय क्रमांक : घरकुल-२०१२/प्र.क्र. ३८(भाग-१)/का-१७,
दिनांक २८ मार्च, २०१३.
४. आदिवासी विकास विभाग, शासन निर्णय क्रमांक : घरकुल-२०१६/प्र.क्र. ३७/का-१७, दिनांक २७
मे, २०१६.
५. आदिवासी विकास विभाग, शासन निर्णय क्रमांक : आदिम-२०१५/प्र.क्र. ८९/का-१९, दिनांक ३१
मार्च, २०१६.
६. विजाभज, इमाव व विमाप्र कल्याण विभाग, शासन निर्णय क्रमांक : गृनियो-२०१७/प्र.क्र.
६०/विजाभज-१, दिनांक २४ जानेवारी, २०१८.
७. उद्योग, उर्जा व कामगार विभाग, शासन निर्णय क्रमांक: इबांका २०१८/प्र.क्र.२०८/कामगार-७,
दिनांक १४ जानेवारी, २०१९.
८. ग्राम विकास विभाग, शासन निर्णय क्रमांक : प्रआयो-२०१७/प्र.क्र. ३४८/योजना-१०, दिनांक १६
फेब्रुवारी, २०१८.
९. इतर मागास बहुजन कल्याण विभाग, शासन निर्णय क्रमांक: वगृयो-२०२३/प्र.क्र.३३/योजना-५,
दिनांक २८ जुलै, २०२३.
१०. ग्राम विकास विभाग, शासन निर्णय क्रमांक : प्रआयो-२०२३/प्र.क्र. १३४/योजना-१०, दिनांक ०६
फेब्रुवारी, २०२४.

प्रस्तावना-

“सर्वासाठी घरे” हे केंद्र शासनाचे महत्वाचे धोरण असून राज्य शासनाने देखील या धोरणाचा
स्विकार केला आहे. या अनुषंगाने राज्यात राज्य व्यवस्थापन कक्ष-ग्रामीण गृहनिर्माण कार्यालयाच्या
माध्यमातून केंद्र पुरस्कृत प्रधानमंत्री आवास योजना-ग्रामीण, प्रधानमंत्री जनजाती आदिवासी न्याय
महाअभियान तसेच राज्य पुरस्कृत रमाई आवास योजना, शबरी आवास योजना, पारधी आवास योजना,
आदिम आवास योजना, अटल बांधकाम कामगार आवास योजना, यशवंतराव चव्हाण मुक्त वसाहत
योजना, पुण्यश्लोक अहिल्यादेवी होळकर घरकुल योजना, मोदी आवास घरकुल योजना या ग्रामीण

गृहनिर्माण योजनासह पंडीत दीनदयाळ उपाध्याय घरकुल जागा खरेदी अर्थसहाय्य योजना व ग्रामीण भागातील अतिक्रमण नियमानुकूल करणे अशा विविध योजना राबविण्यात येत आहेत.

संयुक्त राष्ट्रांच्या शाश्वत विकास ध्येये (Sustainable Development Goals) मधील ध्येय क्रमांक ११ नुसार किफायतशीर गृहनिर्माण (Affordable Housing) क्षेत्रात काम झाल्यास एकूण १७ SDG पैकी किमान १४ SDG वर सकारात्मक प्रभाव पडणार आहे. यासाठी घरकुलांच्या कामाची प्रगती फक्त संख्यात्मक न राहता गुणात्मक राहावी, नावीन्यपूर्ण कल्पना अंमलात आणून लाभार्थ्यांना सर्व सुविधायुक्त असे घरकुले उपलब्ध करून द्यावीत, तसेच नैसर्गिक आपत्ती प्रतिरोधक घरकुले बांधण्यासाठी सर्वांनी पुढाकार घ्यावा असे शासनाचे ध्येय आहे.

राज्यात दरवर्षी दिनांक २० नोव्हेंबर रोजी राष्ट्रीय आवास दिनाचे औचित्य साधून राज्यात सर्व ग्रामीण गृहनिर्माण योजना अधिक गतिमान करण्यासाठी व गुणवत्तावाढीसाठी महा आवास अभियान राबविले जाते. या आर्थिक वर्षामध्ये देखील **‘महा आवास अभियान’** राबविण्याचा प्रस्ताव शासनाच्या विचाराधीन होता.

शासन निर्णय -

“सर्वांसाठी घरे” या शासनाच्या धोरणांतर्गत अभियान कालावधीत विविध उपक्रम राबवून केंद्र पुरस्कृत प्रधानमंत्री आवास योजना-ग्रामीण, प्रधानमंत्री जनजाती आदिवासी न्याय महाअभियान व राज्य पुरस्कृत रमाई आवास योजना, शबरी आवास योजना, पारधी आवास योजना, आदिम आवास योजना, अटल बांधकाम कामगार आवास योजना, यशवंतराव चव्हाण मुक्त वसाहत योजना, पुण्यश्लोक अहिल्यादेवी होळकर घरकुल योजना, मोदी आवास घरकुल योजना या सर्व ग्रामीण गृहनिर्माण योजनांची प्रभावी अंमलबजावणी करण्याच्या कामास गतिमान करणे व गुणवत्ता वाढीसाठी महाराष्ट्र राज्यात **दिनांक ०१ जानेवारी, २०२५ ते दिनांक १० एप्रिल, २०२५ या १०० दिवसांच्या कालावधीत “महा आवास अभियान २०२४-२५”** राबविण्यास मान्यता देण्यात येत आहे.

२. “महा आवास अभियान २०२४-२५” राबविण्याचे उद्देश:-

- राज्यात ग्रामीण गृहनिर्माण योजनांची प्रभावी अंमलबजावणी करण्याच्या कामास गतिमान करणे.
- ग्रामीण गृहनिर्माण योजनांमध्ये शासकीय यंत्रणा व पंचायतराज संस्था यांचेबरोबरच समाजातील सर्व घटक जसे- स्वयंसेवी संस्था (लायन्स क्लब, रोटरी क्लब, इ.), सहकारी संस्था (साखर कारखाने, दुधसंघ, इ.), खासगी संस्था (Corporates), तंत्र शिक्षण संस्था (IITB, COEP, VNIT, इ.), बँका, लोकप्रतिनिधी, लाभार्थी, ग्रामस्थ, इ. भागधारकांचा सक्रिय सहभाग वाढविणे.
- राज्यात ग्रामीण गृहनिर्माण क्षेत्रातील भागधारकांची क्षमताबांधणी व जन-जागृतीद्वारे लोक चळवळ उभी करणे.
- ग्रामीण गृहनिर्माण योजनांमधील लाभार्थ्यांचे जीवनमान उंचावण्यासाठी शासनाच्या विविध योजनांचा लाभ देणे. कृतिसंगम (Convergence)
- ग्रामीण गृहनिर्माण क्षेत्रामध्ये नावीन्यपूर्ण उपक्रम राबवून घरांचा दर्जा व गुणवत्ता वाढविणे.

३. “महा आवास अभियान २०२४-२५” कालावधीत राबवावयाचे उपक्रम :-

- i. **भूमीहीन लाभार्थ्यांना जागा उपलब्ध करून देणे:-** सर्व ग्रामीण गृहनिर्माण योजनांतर्गत गरजू, पात्र परंतु घरकुल बांधकामासाठी जागा उपलब्ध नसलेल्या लाभार्थ्यांना जागा उपलब्ध करून देण्यासाठी **पंडीत दीनदयाळ उपाध्याय घरकुल जागा खरेदी अर्थसहाय्य योजना**, शासकीय जागा विनामूल्य उपलब्ध करण्याची योजना, ग्रामीण भागातील अतिक्रमणे नियमानुकूल करण्याची योजना व इतर मार्ग — उदा. बक्षीसपत्र, संमतीपत्र, भाडेपट्टा, इ. प्रभावीपणे राबवून उर्वरित सर्व भूमीहीन लाभार्थ्यांना जागा उपलब्ध करून देणे.
- ii. **घरकुलांना उद्दिष्टांप्रमाणे मंजूरी देणे:-** केंद्र पुरस्कृत प्रधानमंत्री आवास योजना-ग्रामीण, प्रधानमंत्री जनजाती आदिवासी न्याय महाअभियान व राज्य पुरस्कृत या सर्व ग्रामीण गृहनिर्माण योजनांतर्गत जिल्ह्यांना वितरीत करण्यात आलेल्या घरकुल उद्दिष्टानुसार १०० टक्के मंजूरी देणे आणि लाभार्थ्यांच्या सक्रिय सहभागासाठी लाभार्थी मेळाव्याचे आयोजन करून लाभार्थ्यांना **घरकुल मंजूरीचे पत्र** त्वरीत वितरीत करणे, घरकुल बांधकामाबाबत तांत्रिक मार्गदर्शन करणे व भूमिपूजन कार्यक्रम आयोजित करून **घरकुलाचे बांधकाम सुरु करणे**.
- iii. **मंजूर घरकुलांना हप्ते वेळेत वितरीत करणे:-** केंद्र पुरस्कृत प्रधानमंत्री आवास योजना-ग्रामीण, प्रधानमंत्री जनजाती आदिवासी न्याय महाअभियान व राज्य पुरस्कृत या सर्व ग्रामीण गृहनिर्माण योजनांतर्गत मंजूर घरकुलांना **पहिल्या हप्त्याचे वितरण ७ दिवसांत करणे** व पुढील हप्ते घरकुलांच्या भौतिक प्रगतीनुसार विनाविलंब वितरीत करणे. हे करतांना लाभार्थ्यांच्या सक्रिय सहभागासाठी स्थानिक स्तरावर **हप्ते वितरण कार्यक्रमाचे आयोजन** करणे.
- iv. **मंजूर घरकुले भौतिकदृष्ट्या पूर्ण करणे:-** केंद्र पुरस्कृत प्रधानमंत्री आवास योजना-ग्रामीण, प्रधानमंत्री जनजाती आदिवासी न्याय महाअभियान व राज्य पुरस्कृत या सर्व ग्रामीण गृहनिर्माण योजनांतर्गत मंजूर घरकुलांचे काम भौतिकदृष्ट्या पूर्ण करणे. यामध्ये लाभार्थ्यांच्या सक्रिय सहभागासाठी त्यांच्या बैठका/मेळावे घेणे, सरपंच, ग्रामपंचायत अधिकारी (ग्रामसेवक/ग्राम विकास अधिकारी), ग्रामपंचायत कर्मचारी, महिला स्वयंसहाय्यता गट, अंगणवाडी कर्मचारी, आशा कर्मचारी, ग्रामीण गृहनिर्माण अभियंता, इ. यांनी घरकुलांना वेळोवेळी भेटी देणे व मंजूर केलेली सर्व घरकुले गतीने व गुणवत्तापूर्वक पूर्ण करणे.
- v. **प्रलंबित घरकुले (Delayed Houses) पूर्ण करणे:-** प्रधानमंत्री आवास योजना-ग्रामीण अंतर्गत घरकुलांना पहिला हप्ता प्रदान केल्यापासून १२ महिन्यापेक्षा जास्त कालावधी झालेली, मात्र अद्यापपर्यंत अपूर्ण असलेली प्रलंबित घरकुले (Delayed Houses) प्राधान्याने पूर्ण करणे. यासाठी प्रलंबित घरकुलांच्या यादीनुसार घरकुले प्रलंबित राहण्यामागची कारणे शोधून त्या **कारणांचे विश्लेषण व उपाययोजना करून सदर घरकुले पूर्ण करणे**. याकामी गरजेप्रमाणे तालुका कायदेविषयक सहाय्य व सल्ला समितीच्या सहाय्याने ‘**लोक अदालत**’ वा इतर मार्गाने लाभार्थ्यांना घरकुल पूर्ण करण्यासाठी प्रवृत्त करणे. तसेच पूर्ण होऊ न शकणारी प्रलंबित घरकुले प्रधानमंत्री आवास योजना ग्रामीणच्या मार्गदर्शक सूचनांनुसार Refund करून Remand करणे व **यापुढे प्रलंबित घरकुलांच्या यादीमध्ये नवीन घरकुलांचा समावेश होणार नाही याची दक्षता घेणे**.

- vi. **ग्रामीण गवंडी प्रशिक्षण पूर्ण करणे:-** घरकुलांची दर्जेदार बांधकामासाठी प्रधानमंत्री आवास योजना-ग्रामीण अंतर्गत ग्रामीण गवंडी प्रशिक्षण कार्यक्रमाचे उद्दिष्ट हे प्रशिक्षण देणाऱ्या संस्था (Training Provider) यांच्याशी समन्वय ठेवून मूल्यमापनासह (Assessment) त्वरीत पूर्ण करून घेणे. तसेच प्रशिक्षित ग्रामीण गवंडी व ग्रामपंचायत क्षेत्रातील इतर उपलब्ध गवंडी यांची ग्रामपंचायतनिहाय पॅनेल बनविणे व या पॅनेलमधील गवंड्यांचा ग्रामीण गृहनिर्माण योजनांमधील घरकुलांच्या बांधकामात सहभाग घेणे.
- vii. **बहुमजली इमारती, हाऊसिंग कॉलनी व हाऊसिंग अपार्टमेंटची उभारणी करणे:-** जागांची कमतरता व जागांच्या किमती यांचा विचार करून कमी जागेत जास्त लाभार्थी सामावण्यासाठी लाभार्थ्यांना मार्गदर्शन करून, त्यांच्या एकत्रित निधीतून जागा खरेदी करणे व त्यांच्या बहुमजली इमारती, गृहसंकुले व अपार्टमेंट द्वारे घरांचे स्वप्न पूर्ण करण्यास प्रवृत्त करणे. अशा लाभार्थ्यांच्या राज्यात प्रत्येक जिल्हा परिषद गटामध्ये प्रत्येकी किमान एक याप्रमाणे बहुमजली इमारती (G + १ ते G + ४), हाऊसिंग कॉलनी व हाऊसिंग अपार्टमेंट उभारणे.
- viii. **डेमो हाऊसचा प्रभावी वापर करणे :-** घरकुलांची गुणवत्ता सुधारण्यासाठी व लाभार्थ्यांना मार्गदर्शक ठरण्यासाठी प्रधानमंत्री आवास योजना-ग्रामीण अंतर्गत तालुका व जिल्हा स्तरावर डेमो हाऊसची निर्मिती करण्यात आली आहे. सदर डेमो हाऊसेसला लाभार्थ्यांच्या प्रत्यक्ष भेटी आयोजित करून ग्रामपंचायत स्तरावरील डेमो हाऊस मॉडेल लाभार्थ्यांस वेळोवेळी दाखवून त्याप्रमाणे त्यांच्या घरकुलांची कामे पूर्ण होण्यासाठी प्रभावीपणे वापर करणे. या व्यतिरिक्त प्रत्येक डेमो हाऊसमध्ये माहिती कक्ष किंवा लाभार्थी / महिला स्वयं सहायता गट यांच्या उत्पादनांच्या विक्रीसाठी महिला स्वयंसहायता गट/ग्रामसंघ/प्रभाग संघ/विविध कार्यकारी सेवा सहकारी संस्था/शेतकरी उत्पादक कंपनी, इ. समुदाय आधारीत संस्थांच्या सहकार्यातून कॉप-शॉप (Co-op Shop) सुरु करणे.
- ix. **शासकीय योजनांशी कृतीसंगम (Convergence) करणे :-** सर्व ग्रामीण गृहनिर्माण योजनांच्या लाभार्थ्यांचे जीवनमान उंचावण्यासाठी शासनाच्या विविध योजनांचा लाभ देणे (कृतीसंगम करणे). जसे - लाभार्थ्यांना रोजगार मिळवून देण्यासाठी महात्मा गांधी राष्ट्रीय ग्रामीण रोजगार हमी योजना, शौचालयासाठी स्वच्छ भारत मिशन-ग्रामीण, नळाने पिण्याच्या पाण्याचा पुरवठा करणेसाठी जल जीवन मिशन, गॅस जोडणीसाठी प्रधानमंत्री उज्ज्वला योजना, विद्युत जोडणी साठी सौभाग्य योजना, उपजिविकेचे साधन उपलब्ध करून देणेसाठी राष्ट्रीय ग्रामीण जीवनोन्नती मिशन, इ.
- तसेच दलित वस्ती सुधार योजना, ठक्कर बाप्पा आदिवासी वस्ती सुधार योजना, महाऊर्जा जिल्हा परिषद सेस, पंचायत समिती सेस, ग्राम पंचायत सेस, सीएसआर निधी इ. च्या माध्यमातून लाभार्थ्यांची घरकुले, बहुमजली इमारती, हाऊसिंग कॉलनी, हाऊसिंग अपार्टमेंट यांना मूलभूत नागरी सुविधा जसे जोडरस्ते, अंतर्गत रस्ते, ड्रेनेज सिस्टीम, पथदिवे, इ. उपलब्ध करून देणे.
- x. **नावीण्यपूर्ण उपक्रम (Innovations / Best Practices) राबविणे :**
ग्रामीण गृहनिर्माण योजनांच्या अंमलबजावणीमध्ये गतिमानता व गुणवत्ता आणण्यासाठी पुढीलप्रमाणे नाविण्यपूर्ण उपक्रम राबविणे.

१. **लॅण्ड बँक :-** सर्व ग्रामीण गृहनिर्माण योजनांमधील भूमिहीन लाभार्थ्यांना घरकुल बांधकामाकरीता जागा उपलब्ध करून देण्यासाठी ग्रामपंचायत स्तरावर विविध मार्गांनी उपलब्ध होणाऱ्या जागांची 'लॅण्ड बँक' तयार करणे.
२. **सॅण्ड बँक :-** सर्व ग्रामीण गृहनिर्माण योजनांमधील लाभार्थ्यांना घरकुल बांधकामाकरीता वाळू उपलब्ध करून देण्यासाठी प्रत्येक जिल्हा परिषद गटात किमान एक याप्रमाणे 'सॅण्ड बँक' ची निर्मिती करणे.
३. **घरकुल मार्ट :-** राज्यात महिला स्वयंसहायता गट/ग्राम संघ/प्रभाग संघ/विविध कार्यकारी सेवा सहकारी संस्था/शेतकरी उत्पादक कंपनी, इ. समुदाय आधारीत संस्थाद्वारे प्रत्येक जिल्हा परिषद गटामध्ये किमान एक 'घरकुल मार्ट' सुरू करून त्याद्वारे घरकुलाचे बांधकाम साहित्य जसे — दगड, विटा, वाळू, सिमेंट, दारे, खिडक्या, छताचे साहित्य, इ. विक्रीसाठी उपलब्ध करणे.
४. **गृहकर्ज :-** घरकुलांचे बांधकाम जलद गतीने पूर्ण करण्यासाठी वित्तीय संस्थांच्या समन्वयातून गरजेप्रमाणे इच्छुक लाभार्थ्यांना गृहकर्ज मिळवून देण्याची प्रक्रिया सुलभ करणे.
५. **वाळूला पर्याय :-** क्रश सॅण्ड, सिमेंट ब्लॉक, फ्लाय अॅश ब्रिक्स, इंटर लॉकींग ब्रिक्स, हॉलो ब्रिक्स, इत्यादींचा वापर वाळूला पर्याय म्हणून करणे.
६. **मॉडेल हाऊसेस :-** किमान १०% घरकुल बांधकामामध्ये फरशी/लादी, रंगरंगोटी, किचन गार्डन/परसबाग, रेन वॉटर हार्वेस्टिंग, सौरउर्जा साधने व नेट बिलींग, इ.चा वापर करून 'मॉडेल हाऊसेस' उभारणे. रंगरंगोटी करतांना शासनाचे पत्र क्र.जा.क्र.राव्यक-ग्रागृ/बांध/१४०/२०२१, दिनांक १८ मे, २०२१ रोजीच्या पत्रानुसार घरकुलांना रंगसंगती करणे.
७. **नवनवीन तंत्रज्ञान :-** किमान १०% घरकुल बांधकामासाठी स्थानिक बांधकाम साहित्य, नवनवीन बांधकाम तंत्रज्ञान, किफायतशीर बांधकाम तंत्रज्ञान, नैसर्गिक आपत्ती रोधक तंत्रज्ञान, इ. नवनवीन तंत्रज्ञानाचा वापर करणे.
८. घरावर ग्रामीण गृहनिर्माण योजनेचा लोगो, पती पत्नीचे नाव व ग्रामपंचायतीच्या मालमत्ता नोंदवही मध्ये घरकुलाची नोंद इ. बाबींची पूर्तता करणे.
९. **क्षेत्र अधिकारी ॲप :-** ग्रामीण विकास मंत्रालय, भारत सरकार यांनी प्रधानमंत्री आवास योजना-ग्रामीण ची प्रभावी अंमलबजावणी, संनियंत्रण व मूल्यमापनासाठी क्षेत्र अधिकारी ॲप (Area Officer App) ची निर्मिती केली आहे. ग्रामीण गृहनिर्माण योजनांच्या कामाची पाहणी करतांना या ॲपचा जास्तीत जास्त वापर करणे.
१०. **इतर नावीन्यपूर्ण उपक्रम राबविणे :-**

४. **“महा आवास अभियान २०२४-२५” अंमलबजावणीसाठी क्षमताबांधणी कार्यक्रम :**

“महा आवास अभियान २०२४-२५” राज्यस्तरीय शुभारंभ कार्यशाळा :- अभियानाचा शुभारंभ जानेवारी २०२५ च्या पहिल्या आठवड्यात मा. मुख्यमंत्री, महाराष्ट्र राज्य यांच्या शुभहस्ते, मा.उप मुख्यमंत्री, मा.मंत्री (ग्राम विकास), मा.मंत्री (महसूल, आदिवासी विकास, सामाजिक न्याय व विशेष सहाय्य, इतर मागास व बहुजन कल्याण), मुख्य सचिव, महाराष्ट्र शासन, अतिरिक्त मुख्य सचिव/ प्रधान सचिव/ सचिव (महसूल विभाग, आदिवासी विकास विभाग, सामाजिक न्याय व विशेष सहाय्य विभाग, इतर मागास व बहुजन कल्याण विभाग), प्रधान सचिव (ग्राम विकास व

पंचायत राज विभाग), आयुक्त, (आदिवासी विकास, समाज कल्याण, कामगार), संचालक, राज्य व्यवस्थापन कक्ष-ग्रामीण गृहनिर्माण यांचे उपस्थितीत राज्यस्तरीय कार्यशाळेचे आयोजनाने करण्यात यावे.

या कार्यशाळेत सर्व विभागीय आयुक्त, जिल्हाधिकारी, मुख्य कार्यकारी अधिकारी (जिल्हा परिषद), प्रकल्प संचालक (जिल्हा ग्रामीण विकास यंत्रणा), राज्य व्यवस्थापन कक्ष-ग्रामीण गृहनिर्माण कार्यालयातील अधिकारी/कर्मचारी, बँक प्रतिनिधी, मिडीया प्रतिनिधी, इत्यादींना अभियानाबाबत मार्गदर्शन करण्यात यावे.

२) विभागस्तरीय कार्यशाळा:- राज्यातील सर्व विभागांमध्ये दिनांक ०१ जानेवारी, २०२५ ते ०७ जानेवारी, २०२५ या कालावधीत संबंधित विभागीय आयुक्त यांचे अध्यक्षतेखाली जिल्ह्यातील जिल्हाधिकारी, मुख्य कार्यकारी अधिकारी (जिल्हा परिषद), अतिरिक्त आयुक्त/ उपायुक्त (आदिवासी विकास, सामाजिक न्याय, कामगार) व उपायुक्त (विकास) यांचे उपस्थितीत विभागस्तरीय कार्यशाळांचे आयोजन करण्यात यावे.

या कार्यशाळांत प्रकल्प संचालक (जिल्हा ग्रामीण विकास यंत्रणा), प्रकल्प अधिकारी (एकात्मिक आदिवासी विकास प्रकल्प), सहाय्यक आयुक्त (समाज कल्याण), उप जिल्हा कार्यकारी अधिकारी (महाराष्ट्र इमारत व इतर बांधकाम कामगार कल्याणकारी मंडळ), जिल्हा माहिती अधिकारी, गट विकास अधिकारी, विभागीय कार्यालयातील संबंधित अधिकारी/कर्मचारी, बँक प्रतिनिधी, मिडीया प्रतिनिधी, इ. यांना अभियानाबाबत मार्गदर्शन करण्यात येईल. सदर कार्यशाळेस राज्यस्तरावरून राज्य व्यवस्थापन कक्ष-ग्रामीण गृहनिर्माण कार्यालयाचे अधिकारी निरीक्षक म्हणून उपस्थित राहतील.

३) जिल्हास्तरीय कार्यशाळा:- राज्यातील सर्व जिल्ह्यांमध्ये दिनांक ०८ जानेवारी, २०२५ ते १४ जानेवारी, २०२५ या कालावधीत मा.पालकमंत्री यांचे अध्यक्षतेखाली तसेच मा.अध्यक्ष, जिल्हा परिषद यांचे प्रमुख उपस्थितीत आणि मा. खासदार, मा. आमदार, जिल्हाधिकारी, मुख्य कार्यकारी अधिकारी (जिल्हा परिषद), प्रकल्प संचालक (जिल्हा ग्रामीण विकास यंत्रणा), प्रकल्प अधिकारी (एकात्मिक आदिवासी विकास प्रकल्प), सहाय्यक आयुक्त (समाज कल्याण), उप जिल्हा कार्यकारी अधिकारी (महाराष्ट्र इमारत व इतर बांधकाम कामगार कल्याणकारी मंडळ) यांच्या उपस्थितीत जिल्हास्तरीय कार्यशाळांचे आयोजन करण्यात यावे.

या कार्यशाळांत जिल्ह्यातील सर्व पंचायत समिती सभापती, उपसभापती, गट विकास अधिकारी, तहसिलदार, जिल्हा ग्रामीण विकास यंत्रणा कार्यालयातील संबंधित अधिकारी/कर्मचारी, तालुकास्तरीय डाटा एन्ट्री ऑपरेटर, ग्रामीण गृहनिर्माण अभियंता, बँक प्रतिनिधी, मिडीया प्रतिनिधी, इ. यांना अभियानाबाबत मार्गदर्शन करण्यात येईल. सदर कार्यशाळेस विभागस्तरावरील अधिकारी हे निरीक्षक म्हणून उपस्थित राहतील.

४) **तालुकास्तरीय कार्यशाळा:-** राज्यातील जिल्ह्यातील सर्व तालुक्यांमध्ये दिनांक १५ जानेवारी, २०२५ ते २१ जानेवारी, २०२५ या कालावधीत तालुक्याचे मा. आमदार यांचे अध्यक्षतेखाली तसेच पंचायत समिती सभापती, उपसभापती, जिल्हा परिषद सदस्य, पंचायत समिती सदस्य, गट विकास अधिकारी, तहसिलदार यांच्या उपस्थितीत तालुकास्तरीय कार्यशाळांचे आयोजन करण्यात यावे.

या कार्यशाळांत तालुक्यातील सर्व सरपंच, ग्रामसेवक, तलाठी, पंचायत समिती कार्यालयातील संबंधित अधिकारी/कर्मचारी, स्थापत्य अभियांत्रिकी सहाय्यक, ग्रामीण गृहनिर्माण अभियंता, बँक प्रतिनिधी, मिडीया प्रतिनिधी, इत्यादींना अभियानाबाबत मार्गदर्शन करण्यात येईल. सदर कार्यशाळेस जिल्हास्तरावरील संपर्क अधिकारी हे निरीक्षक म्हणून उपस्थित राहतील.

५) **ग्रामस्तरीय कार्यशाळा :-** राज्यात सर्वत्र दिनांक २२ जानेवारी, २०२५ ते २८ जानेवारी, २०२५ या कालावधीत गावस्तरावर सरपंच यांच्या अध्यक्षतेखाली ग्रामपंचायत सदस्य व इतर मान्यवरांच्या उपस्थितीत **ग्रामस्तरीय कार्यशाळा** आयोजित करून त्यामध्ये ग्रामसेवक, तलाठी हे अभियानाबाबत सखोल मार्गदर्शन करतील. या कार्यशाळाद्वारे “महा आवास अभियान २०२४-२५” चे यशस्वी अंमलबजावणीसाठी मिळालेली माहिती सर्व लाभार्थी यांना देवून गावातील गतिमान अंमलबजावणीबाबतचे नियोजन करण्यात येईल. सदर कार्यशाळेस तालुकास्तरावरील संपर्क अधिकारी हे निरीक्षक म्हणून उपस्थित राहतील.

६) **ग्राम कृती गटाचे (Village Action Group) गठन:-** या ग्रामस्तरीय कार्यशाळेमध्ये प्रत्येक ग्रामपंचायतीमध्ये ‘ग्राम कृती गटाचे गठन’ करण्यात यावे. यामध्ये गावातील प्रभावी व्यक्ती, युवक/युवती, इत्यादींचा समावेश करता येईल. उदा. सरपंच, ग्रामसेवक, पोलीस पाटील, शिक्षक, पोलीस इ. प्रभावी व्यक्ती. या गटाने “महा आवास अभियान २०२४-२५” मध्ये गावस्तरावर केल्या जाणाऱ्या व करावयाच्या प्रत्यक्ष उपाय योजनांचा पाठपुरावा करून अभियान १०० टक्के यशस्वी करावयाचे आहे.

७) **लाभार्थी मेळावे:-** गावोगावी लोकप्रतिनिधींच्या उपस्थितीत वेळोवेळी लाभार्थ्यांचे मेळावे आयोजित करून लाभार्थ्यांना घरकुल बांधकाम व दर्जाबाबत मार्गदर्शन करणे, प्रोत्साहन देणे, तसेच लाभार्थ्यांना घरकुल मंजूरी पत्र वितरण करणे, घरकुलाचे भूमिपूजन कार्यक्रम आयोजित करणे, घरकुलांचे हप्ते वितरण कार्यक्रम करणे, गृहप्रवेश कार्यक्रम करणे, इ. सारखे उपक्रम राबविणेत यावेत.

८) **वित्तीय मेळावे:-** तालुकास्तरावर/ गावोगावी वित्तीय संस्थांच्या अधिकाऱ्यांच्या/ कर्मचाऱ्यांच्या उपस्थितीत घरासाठी कर्ज घेवू इच्छिणाऱ्या लाभार्थ्यांसाठी वित्तीय संस्था मेळाव्याचे आयोजन करून लाभार्थ्यांना घरकुल बांधण्यासाठी कर्ज उपलब्धतेसाठी प्रयत्न करण्यात यावेत. (बँक, स्वयं सहायता गट, ग्रामसंघ, प्रभागसंघ इ.)

५. **“महा आवास अभियान २०२४-२५” चा प्रचार व प्रसिध्दीसाठी माहिती शिक्षण व संवाद (IEC) कार्यक्रम:-**

‘महा आवास अभियान २०२४-२५’ अंतर्गत राज्यात राबविण्यात येणाऱ्या विविध घरकुल योजनांबाबत जन जागृती, प्रचार-प्रसिध्दी करण्यासाठी माहिती, शिक्षण व संवाद (IEC) च्या विविध उपक्रमांचा जसे- Mass मिडीया, Outdoor मिडीया, Social मिडीया, Group मिडीया, आंतरव्यक्ती संवाद (IPC), पारंपारीक मिडीया, इ. उपक्रमांचा यथोचित वापर करण्यात यावा.

६. **अभियानाची प्रभावी अंमलबजावणी, सनियंत्रण व मूल्यमापन:-**

“महा आवास अभियान २०२४-२५” च्या प्रभावी अंमलबजावणी, संनियंत्रण व मूल्यमापनासाठी राज्य, विभाग, जिल्हा, तालुका व गाव स्तरावर पुढीलप्रमाणे समित्या कार्यरत राहतील.

i. **राज्यस्तरीय अंमलबजावणी, सनियंत्रण व मूल्यमापन समिती :-**

अ.क्र.	पद		पदनाम
१	प्रधान सचिव, ग्राम विकास व पंचायत राज विभाग	:	अध्यक्ष
२	अतिरिक्त मुख्य सचिव/प्रधान सचिव/सचिव, वित्त विभाग	:	सदस्य
३	अतिरिक्त मुख्य सचिव/प्रधान सचिव/सचिव, महसूल व वन विभाग	:	सदस्य
४	अतिरिक्त मुख्य सचिव/प्रधान सचिव/सचिव, सामाजिक न्याय व विशेष सहाय्य विभाग	:	सदस्य
५	अतिरिक्त मुख्य सचिव/प्रधान सचिव/सचिव, आदिवासी विकास विभाग	:	सदस्य
६	अतिरिक्त मुख्य सचिव/प्रधान सचिव/सचिव, इतर मागास बहूजन कल्याण विभाग	:	सदस्य
७	अतिरिक्त मुख्य सचिव/प्रधान सचिव/सचिव, उद्योग, उर्जा व कामगार विभाग	:	सदस्य
८	संचालक, राज्य व्यवस्थापन कक्ष-ग्रामीण गृह निर्माण	:	सदस्य सचिव

ii. **विभागस्तरीय अंमलबजावणी, सनियंत्रण व मूल्यमापन समिती :-**

अ.क्र.	पद		पदनाम
१	विभागीय आयुक्त, विभागीय आयुक्त कार्यालय	:	अध्यक्ष
२	अपर आयुक्त, आदिवासी विकास	:	सदस्य
३	अपर कामगार आयुक्त/ कामगार उपायुक्त	:	सदस्य
४	विभागीय उप आयुक्त, समाज कल्याण	:	सदस्य
५	उपआयुक्त (महसूल), विभागीय आयुक्त कार्यालय	:	सदस्य
६	उपआयुक्त (पुरवठा), विभागीय आयुक्त कार्यालय	:	सदस्य
७	विभागीय सह निबंधक, सहकारी संस्था	:	सदस्य
८	क्षेत्रीय बँक अधिकारी	:	सदस्य
९	उप आयुक्त (विकास), विभागीय आयुक्त कार्यालय	:	सदस्य सचिव

iii. जिल्हास्तरीय अंमलबजावणी, सनियंत्रण व मूल्यमापन समिती :-

अ.क्र.	पद		पदनाम
१	कार्यकारी अध्यक्ष, जिल्हा ग्रामीण विकास यंत्रणा तथा मुख्य कार्यकारी अधिकारी, जिल्हा परिषद	:	अध्यक्ष
२	प्रकल्प अधिकारी, एकात्मिक आदिवासी विकास प्रकल्प	:	सदस्य
३	सहाय्यक आयुक्त, समाज कल्याण	:	सदस्य
४	उपजिल्हा कार्यकारी अधिकारी, महाराष्ट्र इमारत व इतर बांधकाम कामगार कल्याणकारी मंडळ	:	सदस्य
५	उप मुख्य कार्यकारी अधिकारी (पंचायत), जिल्हा परिषद	:	सदस्य
६	उप मुख्य कार्यकारी अधिकारी (पाणी पुरवठा व स्वच्छता विभाग)	:	सदस्य
७	निवासी उप जिल्हाधिकारी	:	सदस्य
८	जिल्हा पुरवठा अधिकारी	:	सदस्य
९	जिल्हा उपनिबंधक, सहकारी संस्था	:	सदस्य
१०	जिल्हा माहिती अधिकारी	:	सदस्य
११	जिल्हा लीड बँकर्स / बँक प्रतिनिधी	:	सदस्य
१२	प्रकल्प संचालक, जिल्हा ग्रामीण विकास यंत्रणा	:	सदस्य सचिव

iv. तालुकास्तरीय अंमलबजावणी, सनियंत्रण व मूल्यमापन समिती :-

अ.क्र.	पद		पदनाम
१	गट विकास अधिकारी, पंचायत समिती	:	अध्यक्ष
२	तहसिलदार	:	सदस्य
३	तालुका सहाय्यक निबंधक, सहकारी संस्था	:	सदस्य
४	उप अभियंता (बांधकाम), जिल्हा परिषद	:	सदस्य
५	उप अभियंता (पाणी पुरवठा), जिल्हा परिषद	:	सदस्य
६	विस्तार अधिकारी, पंचायत	:	सदस्य
७	स्थापत्य अभियांत्रिकी सहाय्यक/ ग्रामीण गृहनिर्माण अभियंता	:	सदस्य
८	राष्ट्रीय ग्रामीण जीवनोन्नती अभियान चे प्रतिनिधी	:	सदस्य
९	बँक प्रतिनिधी	:	सदस्य
१०	विस्तार अधिकारी, संबंधित	:	सदस्य सचिव

v. ग्रामपंचायतस्तरीय अंमलबजावणी, सनियंत्रण व मूल्यमापन समिती :-

अ.क्र.	पद		पदनाम
१	सरपंच, ग्रामपंचायत	:	अध्यक्ष
२	उप सरपंच, ग्रामपंचायत	:	सदस्य
३	ग्राम रोजगार सेवक, मनरेगा	:	सदस्य

४	तलाठी	:	सदस्य
५	महाराष्ट्र राज्य वीज वितरण कंपनी चे प्रतिनिधी	:	सदस्य
६	राष्ट्रीय ग्रामीण जीवनोन्नती अभियान चे प्रतिनिधी	:	सदस्य
७	ग्राम विकास अधिकारी /ग्रामसेवक, ग्रामपंचायत	:	सदस्य सचिव

वरील अंमलबजावणी, संनियंत्रण व मूल्यमापन समित्या राज्यस्तर, विभागस्तर, जिल्हास्तर, तालुकास्तर व गावपातळीवरून क्षमता बांधणी कार्यशाळा, आढावा बैठका, क्षेत्रिय भेटी (Field Visits), Awaas Soft, MIS Formats, इ. द्वारे अभियानाचे संनियंत्रण व मूल्यमापन करतील.

७. “महा आवास अभियान २०२४-२५” कालावधीतील उत्कृष्ट कार्याचा गौरव:- “महा आवास अभियान २०२४-२५” मध्ये उत्कृष्ट कामे करणाऱ्या संस्था व व्यक्तींना पुढीलप्रमाणे “महा आवास अभियान पुरस्कार” देऊन गौरविण्यात येईल. पुरस्काराचे स्वरूप, पुरस्कार वितरण कार्यक्रमाचे वेळापत्रक इत्यादी बाबत स्वतंत्रपणे कळविण्यात येईल.

अ. राज्यस्तरीय पुरस्कार :-

I. प्रधानमंत्री आवास योजना-ग्रामीण

- सर्वोत्कृष्ट विभाग- प्रथम, द्वितीय व तृतीय क्रमांक.
- सर्वोत्कृष्ट जिल्हे - प्रथम, द्वितीय व तृतीय क्रमांक.
- सर्वोत्कृष्ट तालुके - प्रथम, द्वितीय व तृतीय क्रमांक.
- सर्वोत्कृष्ट ग्रामपंचायत - प्रथम, द्वितीय व तृतीय क्रमांक.
- सर्वोत्कृष्ट बहुमजली इमारत, सर्वोत्कृष्ट हाऊसिंग कॉलनी व सर्वोत्कृष्ट हाऊसिंग अपार्टमेंट - प्रथम, द्वितीय व तृतीय क्रमांक.

II. राज्य पुरस्कृत आवास योजना

- सर्वोत्कृष्ट विभाग- प्रथम, द्वितीय व तृतीय क्रमांक.
- सर्वोत्कृष्ट जिल्हे - प्रथम, द्वितीय व तृतीय क्रमांक.
- सर्वोत्कृष्ट तालुके - प्रथम, द्वितीय व तृतीय क्रमांक.
- सर्वोत्कृष्ट ग्रामपंचायत - प्रथम, द्वितीय व तृतीय क्रमांक.
- सर्वोत्कृष्ट बहुमजली इमारत, सर्वोत्कृष्ट हाऊसिंग कॉलनी व सर्वोत्कृष्ट हाऊसिंग अपार्टमेंट - प्रथम, द्वितीय व तृतीय क्रमांक.

ब. विभागस्तरीय पुरस्कार :-

I. प्रधानमंत्री आवास योजना-ग्रामीण

- सर्वोत्कृष्ट जिल्हे - प्रथम, द्वितीय व तृतीय क्रमांक.
- सर्वोत्कृष्ट तालुके - प्रथम, द्वितीय व तृतीय क्रमांक.

- iii. सर्वोत्कृष्ट ग्रामपंचायत - प्रथम, द्वितीय व तृतीय क्रमांक.
- iv. नावीण्यपूर्ण उपक्रम सर्वोत्कृष्ट कामगिरी करणारे तालुके - प्रथम, द्वितीय व तृतीय क्रमांक.
- I. राज्य पुरस्कृत आवास योजना**
 - i. सर्वोत्कृष्ट जिल्हे - प्रथम, द्वितीय व तृतीय क्रमांक.
 - ii. सर्वोत्कृष्ट तालुके - प्रथम, द्वितीय व तृतीय क्रमांक.
 - iii. सर्वोत्कृष्ट ग्रामपंचायत - प्रथम, द्वितीय व तृतीय क्रमांक.
 - iv. नाविण्यपूर्ण उपक्रम सर्वोत्कृष्ट कामगिरी करणारे तालुके - प्रथम, द्वितीय व तृतीय क्रमांक.

क. जिल्हास्तरीय पुरस्कार :-

I. प्रधानमंत्री आवास योजना-ग्रामीण

- i. सर्वोत्कृष्ट तालुके - प्रथम, द्वितीय व तृतीय क्रमांक.
- ii. सर्वोत्कृष्ट क्लस्टर - प्रथम, द्वितीय व तृतीय क्रमांक.
- iii. सर्वोत्कृष्ट ग्रामपंचायत - प्रथम, द्वितीय व तृतीय क्रमांक.

II. राज्य पुरस्कृत आवास योजना

- i. सर्वोत्कृष्ट तालुके - प्रथम, द्वितीय व तृतीय क्रमांक.
- ii. सर्वोत्कृष्ट क्लस्टर - प्रथम, द्वितीय व तृतीय क्रमांक.
- iii. सर्वोत्कृष्ट ग्रामपंचायत - प्रथम, द्वितीय व तृतीय क्रमांक.

ड. तालुकास्तरीय पुरस्कार :-

I. प्रधानमंत्री आवास योजना-ग्रामीण

- i. सर्वोत्कृष्ट क्लस्टर - प्रथम क्रमांक.
- ii. सर्वोत्कृष्ट ग्रामपंचायत - प्रथम, द्वितीय व तृतीय क्रमांक.
- iii. सर्वोत्कृष्ट घरकुल - प्रथम, द्वितीय व तृतीय क्रमांक.

II. राज्य पुरस्कृत आवास योजना

- i. सर्वोत्कृष्ट क्लस्टर - प्रथम क्रमांक.
- ii. सर्वोत्कृष्ट ग्रामपंचायत - प्रथम, द्वितीय व तृतीय क्रमांक.
- iii. सर्वोत्कृष्ट घरकुल - प्रथम, द्वितीय व तृतीय क्रमांक.

इ. ग्रामपंचायतस्तरीय पुरस्कार :-

I. प्रधानमंत्री आवास योजना-ग्रामीण

- i. सर्वोत्कृष्ट घरकुल - प्रथम, द्वितीय व तृतीय क्रमांक.

II. राज्य पुरस्कृत आवास योजना

- i. सर्वोत्कृष्ट घरकुल - प्रथम, द्वितीय व तृतीय क्रमांक.

८. “महा आवास अभियान २०२४-२५” कालावधीत राबविण्यात आलेल्या उपक्रमांचे मूल्यमापन:- दिनांक ०१ जानेवारी, २०२५ ते दिनांक १० एप्रिल, २०२५ हा १०० दिवसांचा अभियान कालावधी संपल्यावर अभियानात राबविण्यात आलेल्या उपक्रमांचे मूल्यमापन करण्यात येईल. या मूल्यमापनाच्या आधारे राज्य, विभाग, जिल्हा, तालुका, ग्रामस्तरावर उत्कृष्ट कामासाठीच्या पुरस्कारांची नामांकने काढण्यात येतील. परिच्छेद ७ मध्ये नमूद विविध स्तरावरील उत्कृष्ट कामासाठीच्या पुरस्कारांची नामांकने खालीलप्रमाणे समित्याद्वारे निवडण्यात येतील.

पुरस्कार नामांकने	उत्कृष्ट कामासाठीच्या पुरस्कारांची नामांकने निवडण्यासाठी समित्या
राज्यस्तरीय पुरस्कारांची निवड	राज्यस्तरीय अंमलबजावणी, संनियंत्रण व मूल्यमापन समिती
विभागस्तरीय पुरस्कारांची निवड	विभागस्तरीय अंमलबजावणी, संनियंत्रण व मूल्यमापन समिती
जिल्हास्तरीय पुरस्कारांची निवड	जिल्हास्तरीय अंमलबजावणी, संनियंत्रण व मूल्यमापन समिती
तालुकास्तरीय पुरस्कारांची निवड	तालुकास्तरीय अंमलबजावणी, संनियंत्रण व मूल्यमापन समिती
ग्रामपंचायतस्तरीय पुरस्कारांची निवड	तालुकास्तरीय अंमलबजावणी, संनियंत्रण व मूल्यमापन समिती

मूल्यमापनाचे निकष सोबत ‘परिशिष्ट –अ’ व ‘परिशिष्ट-ब’ मध्ये देण्यात आले आहेत.

९. ‘महा आवास अभियान २०२५’ अंमलबजावणीसाठीचा खर्च प्रधानमंत्री आवास योजना-ग्रामीण व राज्य पुरस्कृत योजना यांच्या प्रशासकीय निधीतून करण्यात यावा.

१०. सदर शासन निर्णय महाराष्ट्र शासनाच्या www.maharashtra.gov.in या संकेतस्थळावर उपलब्ध करण्यात आला असून त्याचा संकेतांक २०२५०१०११६४५४५१४२० असा आहे. हा शासन निर्णय डिजीटल स्वाक्षरीने साक्षांकित करून काढण्यात येत आहे.

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नावाने.

(सुभाष इंगळे)

उप सचिव

महाराष्ट्र शासन

प्रत:-

१. मा. राज्यपाल यांचे सचिव.
२. मा. सभापती, विधान परिषद यांचे खासगी सचिव.
३. मा. अध्यक्ष, विधानसभा यांचे खासगी सचिव.
४. मा. मुख्यमंत्री यांचे अतिरिक्त मुख्य सचिव व प्रधान सचिव.
५. मा. उपमुख्यमंत्री यांचे सचिव,
६. मा. विरोधी पक्षनेते, विधानसभा/ विधान परिषद यांचे खासगी सचिव.
७. मा. मंत्री (ग्राम विकास) यांचे खासगी सचिव.
८. मा. राज्यमंत्री (ग्राम विकास) यांचे खासगी सचिव.

९. मा. सर्व पालकमंत्री तथ मंत्री यांचे खासगी सचिव.
१०. मा. मुख्य सचिव यांचे उप सचिव.
११. अपर मुख्य सचिव/ प्रधान सचिव/ सचिव, नियोजन/ वित्त/ सामाजिक न्याय/ आदिवासी विकास/ इतर मागास बहूजन कल्याण/ गृहनिर्माण विभाग.
१२. संचालक, राज्य व्यवस्थापन कक्ष-ग्रामीण गृहनिर्माण, महाराष्ट्र राज्य, मुंबई.
१३. आदिवासी विकास आयुक्त, नाशिक.
१४. समाज कल्याण आयुक्त, पुणे.
१५. कामगार आयुक्त, मुंबई.
१६. सर्व विभागीय आयुक्त.
१७. सर्व जिल्हाधिकारी.
१८. सर्व कार्यकारी अध्यक्ष, जिल्हा ग्रामीण विकास यंत्रणा तथा मुख्य कार्यकारी अधिकारी, जिल्हा परिषद.
१९. सर्व उपायुक्त (विकास), विभागीय आयुक्त कार्यालय.
२०. संचालक, माहिती व जनसंपर्क संचालनालय.
२१. अवर सचिव, योजना- १०, ग्राम विकास व जलसंधारण विभाग, मुंबई.
२२. सर्व गट विकास अधिकारी, पंचायत समिती.
२३. सर्व सरपंच, ग्रामपंचायत.
२४. निवड नस्ती.

परिशिष्ट अ

राज्य, विभाग, जिल्हा, तालुकास्तरीय पुरस्कार निवडीसाठीचे निकष

अ. क्र.	राबविलेले उपक्रम	पारितोषिकासाठी निवडीचे निकष	कमाल गुण	गुणांकन पद्धती (टक्केवारीच्या प्रमाणात गुण देण्यात येतील)
१.	भूमीहीन लाभार्थ्यांना जागा उपलब्ध करून देणे.	सर्व ग्रामीण गृहनिर्माण योजनांतर्गत गरजू, पात्र परंतु घरकुल बांधकामासाठी जागा उपलब्ध नसलेल्या लाभार्थ्यांना जागा उपलब्ध करून देण्यासाठी पंडीत दीनदयाळ उपाध्याय घरकुल जागा खरेदी अर्थसहाय्य योजना , शासकीय जागा विनामूल्य उपलब्ध करण्याची योजना, ग्रामीण भागातील अतिक्रमणे नियमानुकूल करण्याची योजना व इतर मार्ग – उदा. बक्षीसपत्र, भाडेपट्टा, इ. प्रभावीपणे राबवून उर्वरित सर्व भूमिहीन लाभार्थ्यांना जागा उपलब्ध करून देणे.	१०	एकूण पात्र व भूमीहीन लाभार्थ्यांपैकी किती लाभार्थ्यांना दिनांक ३१ मार्च, २०२४ ते अभियान समाप्तीपर्यंतच्या कालावधीमध्ये जागा उपलब्ध करून दिली, त्या प्रमाणात गुण देण्यात येतील. (उदा. ५०% भूमीहीन लाभार्थ्यांना जागा उपलब्ध करून दिल्यास ५ गुण).
२.	घरकुलांच्या उद्दिष्टांप्रमाणे मंजूरी देणे.	केंद्र पुरस्कृत प्रधानमंत्री आवास योजना-ग्रामीण, प्रधानमंत्री जनजाती न्याय महा अभियान व राज्य पुरस्कृत ग्रामीण गृहनिर्माण योजनांतर्गत जिल्ह्यांना वितरीत करण्यात आलेल्या घरकुल उद्दिष्टानुसार १०० टक्के लाभार्थ्यांना मंजूरी देणे आणि लाभार्थ्यांच्या सक्रिय सहभागासाठी लाभार्थ्यांना घरकुल मंजूरीचे पत्र त्वरीत वितरीत करणे, घरकुलाचे काम तात्काळ सुरु करणेबाबत सूचना देणे, घरकुल बांधकामाबाबत तांत्रिक मार्गदर्शन करणे व भूमिपूजन कार्यक्रम करून घरकुलाचे बांधकाम सुरु करणे.	१०	उद्दिष्टापैकी दिनांक ३१ मार्च, २०२४ ते अभियान समाप्तीपर्यंतच्या कालावधीमध्ये मंजूरी दिलेल्या घरकुलांच्या प्रमाणात गुण देण्यात येतील. (उदा. ८०% घरकुलांना मंजूरी दिल्यास ८ गुण)

३.	मंजूर घरकुलांना हप्ते वेळेत वितरीत करणे.	केंद्र पुरस्कृत प्रधानमंत्री आवास योजना-ग्रामीण, प्रधानमंत्री जनजाती न्याय महा अभियान व राज्य पुरस्कृत ग्रामीण गृहनिर्माण योजनांतर्गत मंजूर घरकुलांना पहिल्या हप्त्याचे वितरण ७ दिवसांत करणे. पुढील हप्ते घरकुलांच्या भौतिक प्रगतीनुसार विनाविलंब वितरीत करणे. हे करतांना लाभार्थ्यांच्या सक्रिय सहभागासाठी स्थानिक स्तरावर हप्ते वितरण कार्यक्रमाचे आयोजन करणे.	१०	दिनांक ३१ मार्च, २०२४ ते अभियान समाप्तीपर्यंतच्या कालावधीत भौतिक प्रगतीनुसार पूर्ण घरकुलांचे सर्व हप्ते वितरीत केल्यास आर्थिकदृष्ट्या पूर्ण घरकुलांच्या प्रमाणात गुण देण्यात येतील. (उदा.५०% भौतिकदृष्ट्या पूर्ण घरकुलांचे हप्ते वितरीत केल्यास ५ गुण)
४.	मंजूर घरकुले भौतिक दृष्ट्या पूर्ण करणे.	केंद्र पुरस्कृत प्रधानमंत्री आवास योजना-ग्रामीण, प्रधानमंत्री जनजाती न्याय महा अभियान व राज्य पुरस्कृत ग्रामीण गृहनिर्माण योजनांतर्गत मंजूर घरकुलांचे काम भौतिकदृष्ट्या पूर्ण करणे. यामध्ये लाभार्थ्यांच्या सक्रिय सहभागासाठी त्यांच्या बैठका/मेळावे घेणे, सरपंच, ग्रामपंचायत अधिकारी (ग्रामसेवक/ग्राम विकास अधिकारी), ग्रामपंचायत कर्मचारी, महिला स्वयंसहाय्य गट, अंगणवाडी कर्मचारी, आशा कर्मचारी, ग्रामीण गृहनिर्माण अभियंता, इ. यांनी घरकुलांना वेळोवेळी भेटी देणे व मंजूर केलेली सर्व घरकुले गतीने व गुणवत्तापूर्वक पूर्ण करणे.	२०	मंजूरी देण्यात आलेल्या घरकुलांपैकी दिनांक ३१ मार्च, २०२४ ते अभियान समाप्तीपर्यंतच्या कालावधीमध्ये भौतिकदृष्ट्या पूर्ण झालेल्या घरकुलांच्या प्रमाणात गुण देण्यात येतील. (उदा. मंजूरी देण्यात आलेल्या घरकुलांपैकी ५०% घरकुले पूर्ण झाल्यास १० गुण)
५.	ग्रामीण गवंडी प्रशिक्षण पूर्ण करणे.	घरकुलांच्या दर्जेदार बांधकामासाठी प्रधानमंत्री आवास योजना-ग्रामीण अंतर्गत ग्रामीण गवंडी प्रशिक्षण कार्यक्रमाचे उद्दिष्ट हे प्रशिक्षण देणाऱ्या संस्था (Training Provider) यांच्याशी समन्वय ठेवून मूल्यमापनासह (Assessment) त्वरीत पूर्ण करून घेणे तसेच	१०	दिनांक ३१ मार्च, २०२४ ते अभियान समाप्तीपर्यंतच्या कालावधीत ग्रामीण गवंडी प्रशिक्षणासाठी दिलेल्या उद्दिष्टानुसार गवंडी प्रशिक्षण पूर्ण करणे ५ गुण व गवंडी प्रशिक्षण मुल्यांकनासहीत पूर्ण करणे ५ गुण या प्रमाणे एकूण १० गुण देण्यात येतील. (उदा.

		प्रशिक्षित ग्रामीण गवंडी व ग्रामपंचायत क्षेत्रातील इतर उपलब्ध गवंडी यांची ग्रामपंचायतनिहाय पॅनेल बनविणे व या पॅनेलमधील गवंड्यांचा ग्रामीण गृहनिर्माण योजनांमधील घरकुलांच्या बांधकामात सहभाग घेणे.		ग्रामीण गवंडी प्रशिक्षण ५०% पूर्ण झाल्यास २.५ गुण व गवंडी प्रशिक्षण मुल्यांकनासहीत ७०% पूर्ण झाल्यास ३.५ गुण या प्रमाणे).
६.	बहुमजली इमारती, हाऊसिंग कॉलनी व हाऊसिंग अपार्टमेंटची उभारणी करणे	जागांची कमतरता व जागांच्या किमती यांचा विचार करून कमी जागेत जास्त लाभार्थी सामावण्यासाठी लाभार्थ्यांना मार्गदर्शन करून, त्यांच्या एकत्रित निधीतून जागा खरेदी करणे व त्यांच्या बहुमजली इमारती, गृहसंकुले व अपार्टमेंट द्वारे घरांचे स्वप्न पूर्ण करण्यास प्रवृत्त करणे. अशा लाभार्थ्यांच्या राज्यात प्रत्येक जिल्हा परिषद गटामध्ये किमान एक याप्रमाणे बहुमजली इमारती (G + १ ते G + ४), हाऊसिंग कॉलनी व हाऊसिंग अपार्टमेंट उभारणे.	१०	उद्दिष्टापैकी दिनांक ३१ मार्च, २०२४ ते अभियान समाप्तीपर्यंतच्या कालावधीमध्ये पूर्ण झालेल्या बहुमजली इमारती उभारणे साठी ३, गृहसंकुले उभारणेसाठी ४, हाऊसिंग अपार्टमेंट उभारणेसाठी ३ या प्रमाणे १० पैकी गुण देण्यात येतील. (उदा. बहुमजली इमारतीचे ५०% उद्दिष्ट पूर्ण झाल्यास १.५ गुण, गृहसंकुलाचे ५०% उद्दिष्ट पूर्ण झाल्यास २ गुण, हाऊसिंग अपार्टमेंटचे ५०% उद्दिष्ट पूर्ण झाल्यास १.५ गुण)
७.	डेमो हाऊसचा प्रभावी वापर करणे	घरकुलांची गुणवत्ता सुधारण्यासाठी व लाभार्थ्यांना मार्गदर्शक ठरण्यासाठी प्रधानमंत्री आवास योजना-ग्रामीण अंतर्गत तालुका व जिल्हा स्तरावर डेमो हाऊसची निर्मिती करण्यात आली आहे. सदर डेमो हाऊसेसला लाभार्थ्यांच्या प्रत्यक्ष भेटी आयोजित करून ग्रामपंचायत स्तरावरील डेमो हाऊस मॉडेल लाभार्थ्यांस वेळोवेळी दाखवून त्याप्रमाणे त्यांच्या घरकुलांचे काम पूर्ण होण्यासाठी प्रभावीपणे वापर करणे. या व्यतिरीक्त प्रत्येक डेमो हाऊसमध्ये माहिती कक्ष किंवा लाभार्थी / महिला स्वयं सहायता गट यांच्या	१०	डेमो हाऊसेसच्या उद्दिष्टानुसार तालुकास्तरीय व जिल्हास्तरीय डेमो हाऊसमध्ये माहिती कक्ष किंवा लाभार्थी / महिला स्वयं सहायता गट यांच्या विक्रीसाठी कॉप-शॉप, इ. सुरु केल्याच्या प्रमाणात गुण देण्यात येतील. (उदा. डेमो हाऊसच्या दिलेल्या उद्दिष्टापैकी ५०% डेमो हाऊसमध्ये लाभार्थी / महिला स्वयं सहायता गट यांच्या उत्पादनांच्या विक्रीसाठी कॉप-शॉप, माहिती कक्ष, इ. सुरु केल्यास ५ गुण)

		उत्पादनांच्या विक्रीसाठी महिला स्वयंसहायता गट/ग्रामसंघ/प्रभाग संघ/विविध कार्यकारी सेवा सहकारी संस्था/शेतकरी उत्पादक कंपनी, इ. समुदाय आधारित संस्थांच्या सहकार्यातून कॉप-शॉप (Co-op Shop) सुरु करणे.		
८.	शासकीय योजनांशी कृतीसंगम करणे.	<p>सर्व ग्रामीण गृहनिर्माण योजनांच्या लाभार्थ्यांचे जीवनमान उंचावण्यासाठी शासनाच्या विविध योजनांचा लाभ घेणे (कृतीसंगम करणे). जसे - लाभार्थ्यांना रोजगार मिळवून देण्यासाठी महात्मा गांधी राष्ट्रीय ग्रामीण रोजगार हमी योजना, शौचालयासाठी स्वच्छ भारत मिशन-ग्रामीण, नळाने पिण्याच्या पाण्याचा पुरवठा करणेसाठी जल जीवन मिशन, गॅस जोडणी साठी प्रधानमंत्री उज्ज्वला योजना, विद्युत जोडणी साठी सौभाग्य योजना, उपजिविकेचे साधन उपलब्ध करून देणेसाठी राष्ट्रीय ग्रामीण जीवनोन्नती मिशन, इ.</p> <p>तसेच दलित वस्ती सुधार योजना, ठक्कर बाप्पा आदिवासी वस्ती सुधार योजना, महाऊर्जा, जिल्हा परिषद सेस, पंचायत समिती सेस, ग्राम पंचायत सेस, सीएसआर निधी इ. च्या माध्यमातून लाभार्थ्यांची घरकुले, बहुमजली इमारती, हाऊसिंग कॉलनी, हाऊसिंग अपार्टमेंट यांना मूलभूत नागरी सुविधा जसे जोडरस्ते, अंतर्गत रस्ते, ड्रेनेज सिस्टीम, पथदिवे, इ. उपलब्ध करून देणे.</p>	१०	नमूद शासकीय योजनांशी कृतीसंगम (Convergence) मधील १० बाबींसाठी प्रत्येकी १ गुण या प्रमाणे १० गुणांपैकी गुण देण्यात येतील. (उदा. जल जीवन मिशन मधून नळाने पिण्याच्या पाण्याचा पुरवठा करणे उद्दिष्टापैकी ८०% उद्दिष्ट पूर्ण झाल्यास ०.८ गुण या प्रमाणे प्रत्येक बाबीसाठी १ पैकी गुण देऊन एकूण १० पैकी गुण देण्यात येतील.)

९	<p>नावीन्यपूर्ण उपक्रम राबविणे</p>	<p>ग्रामीण गृहनिर्माण योजनांच्या अंमलबजावणीमध्ये गतिमानता व गुणवत्ता आणण्यासाठी पुढीलप्रमाणे नावीन्यपूर्ण उपक्रम राबविणे.</p> <p>१. लॅण्ड बँक :- सर्व ग्रामीण गृहनिर्माण योजनांमधील भूमिहीन लाभार्थ्यांना घरकुल बांधकामाकरीता जागा उपलब्ध करून देण्यासाठी ग्रामपंचायत स्तरावर विविध मार्गांनी उपलब्ध होणाऱ्या जागांची 'लॅण्ड बँक' तयार करणे.</p> <p>२. सेण्ड बँक :- सर्व ग्रामीण गृहनिर्माण योजनांमधील लाभार्थ्यांना घरकुल बांधकामाकरीता वाळू उपलब्ध करून देण्यासाठी प्रत्येक जिल्हा परिषद गटात किमान एक याप्रमाणे 'सेण्ड बँक' ची निर्मिती करणे.</p> <p>३. घरकुल मार्ट :- राज्यात महिला स्वयंसहायता गट/ग्राम संघ/प्रभाग संघ/विविध कार्यकारी सेवा सहकारी संस्था/शेतकरी उत्पादक कंपनी, इ. समुदाय आधारीत संस्थाद्वारे प्रत्येक जिल्हा परिषद गटामध्ये किमान एक घरकुल मार्ट सुरू करून त्याद्वारे घरकुलाचे बांधकाम साहित्य जसे - दगड, विटा, वाळू, सिमेंट, दारे, खिडक्या, छताचे साहित्य, इ. विक्रीसाठी उपलब्ध करणे.</p> <p>४. गृहकर्ज :- घरकुलांचे बांधकाम जलद गतीने पूर्ण करण्यासाठी वित्तीय संस्थांच्या समन्वयातून गरजेप्रमाणे इच्छुक लाभार्थ्यांना गृहकर्ज मिळवून देण्याची प्रक्रिया सुलभ करणे.</p>	<p>नमूद नावीन्यपूर्ण उपक्रम अंमलबजावणी मधील १० बाबींसाठी प्रत्येकी १ गुण या प्रमाणे १० गुणांपैकी गुण देण्यात येतील. (उदा. विविध मार्गांनी उपलब्ध होणाऱ्या जागांची 'लॅण्ड बँक' तयार करणे उद्दिष्टापैकी ५०% उद्दिष्ट पूर्ण झाल्यास ०.५ गुण या प्रमाणे प्रत्येक बाबीसाठी १ पैकी गुण देऊन एकूण १० पैकी गुण देण्यात येतील.)</p>
---	------------------------------------	---	--

	<p>५. वाळूला पर्याय :- क्रश सॅण्ड, सिमेंट ब्लॉक, फ्लाय अॅश ब्रिक्स, इंटर लॉकींग ब्रिक्स, हॉलो ब्रिक्स, इत्यादींचा वापर वाळूला पर्याय म्हणून करणे.</p> <p>६. मॉडेल हाऊसेस :- किमान १०% घरकुल बांधकामामध्ये फरशी/लादी, रंगरंगोटी, किचन गार्डन/परसबाग, रेन वॉटर हार्वेस्टिंग, सौरउर्जा साधने व नेट बिलींग, इ.चा वापर करून मॉडेल हाऊसेस उभारणे. रंगरंगोटी करतांना शासनाचे पत्र क्र.जा.क्र.राव्यक-ग्रागृ/बांध/१४०/२०२१, दिनांक १८ मे, २०२१ रोजीच्या पत्रानुसार घरकुलांना रंगसंगती करणे.</p> <p>७. नवनवीन तंत्रज्ञान :- किमान १०% घरकुल बांधकामासाठी स्थानिक बांधकाम साहित्य, नवनवीन बांधकाम तंत्रज्ञान, किफायतशीर बांधकाम तंत्रज्ञान, नैसर्गिक आपत्ती रोधक तंत्रज्ञान, इ. नवनवीन तंत्रज्ञानाचा वापर करणे.</p> <p>८. घरावर ग्रामीण गृहनिर्माण योजनेचा लोगो, पती पत्नीचे नाव व ग्रामपंचायतीच्या मालमत्ता नोंदवही मध्ये घरकुलाची नोंद इ. बाबींची पूर्तता करणे.</p> <p>९. क्षेत्र अधिकारी ॲप :- ग्रामीण विकास मंत्रालय, भारत सरकार यांनी प्रधानमंत्री आवास योजना-ग्रामीण ची प्रभावी अंमलबजावणी, संनियंत्रण व मूल्यमापनासाठी क्षेत्र अधिकारी ॲप (Area Officer App) ची निर्मिती केली आहे. ग्रामीण</p>	
--	--	--

		गृहनिर्माण योजनांच्या कामाची पहाणी करतांना या अॅपचा जास्तीत जास्त वापर करणे. १०. इतर नावीण्यपूर्ण उपक्रम राबविणे :-		
एकूण गुण			१००	
१०	प्रलंबित घरकुले (Delayed House) पूर्ण करणे.	प्रधानमंत्री आवास योजना-ग्रामीण अंतर्गत घरकुलांना पहिला हप्ता प्रदान केल्यापासून १२ महिन्यापेक्षा जास्त कालावधी झालेली, मात्र अद्यापपर्यंत अपूर्ण असलेली प्रलंबित घरकुले (Delayed Houses) प्राधान्याने पूर्ण करणे. यासाठी प्रलंबित घरकुलांच्या यादीनुसार घरकुले प्रलंबित राहण्यामागची कारणे शोधून त्या कारणांचे विश्लेषण व उपाययोजना करून सदर घरकुले पूर्ण करणे. याकामी गरजेप्रमाणे तालुका कायदेविषयक सहाय्य व सल्ला समितीच्या सहाय्याने 'लोक अदालत' वा इतर मार्गाने लाभार्थ्यांना घरकुल पूर्ण करण्यासाठी प्रवृत्त करणे. तसेच पूर्ण होऊ न शकणारी प्रलंबित घरकुले प्रधानमंत्री आवास योजना ग्रामीणच्या मार्गदर्शक सूचनांनुसार Refund करून Remand करणे व यापुढे प्रलंबित घरकुलांच्या यादीमध्ये नवीन घरकुलांचा समावेश होणार नाही याची दक्षता घेणे.	-१०	अभियान संपताना Performance Index मध्ये असलेले निगेटिव्ह यास १० ने गुणून येणारे गुण एकूण गुणातून वजा करण्यात येतील.

टिप :-

- उपरोक्त सर्व अ.क्र.१ ते १० हे निकष प्रधानमंत्री आवास योजना-ग्रामीणसाठी लागू राहतील व अ.क्र. २ ते ४ व ८ ते ९ हे निकष राज्य पुरस्कृत आवास योजनांसाठी लागू राहतील.

२. उपरोक्त विवरणपत्रामधील उपक्रम क्र.१ भूमीहीन लाभार्थ्यांना जागा उपलब्ध करून देणे व उपक्रम क्रमांक ५ ग्रामीण गवंडी प्रशिक्षण पूर्ण करणे या उपक्रमांमध्ये मध्ये जिल्ह्यामध्ये/ तालुक्यामध्ये/ग्रामपंचायतीमध्ये उद्दिष्ट उपलब्ध नसल्यास इतर उपक्रमांच्या गुणांची सरासरी काढून प्रत्येकी १० च्या प्रमाणात गुण देण्यात यावेत. (उदा. 'अ' जिल्ह्यामध्ये/ तालुक्यामध्ये/ग्रामपंचायतीमध्ये भूमीहीन लाभार्थी नसेल आणि त्या जिल्ह्याला/तालुक्यामध्ये/ग्रामपंचायतीला इतर ९ उपक्रमांमध्ये ९० गुणांपैकी ५० गुण मिळाले असल्यास उपक्रम क्र.१ साठी ५.५६ गुण देण्यात यावेत.)

परिशिष्ट ब

सर्वोत्कृष्ट घरकुल, सर्वोत्कृष्ट बहुमजली इमारत, सर्वोत्कृष्ट गृहसंकुल व सर्वोत्कृष्ट हाऊसिंग अपार्टमेंट निवडीचे निकष

अ. क्र.	पारितोषिकासाठी निवडीचे निकष	कमाल गुण	गुणांकन पद्धती
१	नियोजन आराखडा, प्लास्टर, फरशी/लादी, किचन ओटा व रंगरंगोटी असलेले घरकुल. रंगरंगोटी करतांना शासनाचे पत्र क्र.जा.क्र.राव्यक-ग्रागृ/बांध/१४०/२०२१, दिनांक १८ मे, २०२१ रोजीच्या पत्रानुसार घरकुलांना रंगसंगती करणे.	२०	नियोजन आराखडा, प्लास्टर, लादी, किचन ओटा, रंगरंगोटी असल्यास प्रत्येकी ४ गुण देण्यात यावेत.
२	किमान कालावधीत पूर्ण केलेले घरकुल.	२०	भौतिकदृष्ट्या व आर्थिकदृष्ट्या किमान कालावधीत म्हणजे ६० दिवसात घरकुल पूर्ण केल्यास २० गुण, ९० दिवसासाठी १८ गुण, १२० दिवसासाठी १६ गुण याप्रमाणे दर वाढीव महिन्याला २ गुण कमी करण्यात यावेत.
३	शासकीय योजनांशी कृतीसंगम असलेले घरकुल.	२०	शासन निर्णयातील अ.क्र.३ (X) मध्ये शासकीय योजनांशी कृतीसंगम मधील नमूद ५ मुद्यांच्या आधारे प्रत्येकी ४ याप्रमाणे गुण देण्यात यावेत.
४	रेन वॉटर हार्वेस्टिंग, किचन गार्डन/परसबाग, वृक्ष लागवड, सौरउर्जा साधने व नेट बिलिंग, इ. सुविधा असलेले घरकुल.	२०	रेन वॉटर हार्वेस्टिंग, किचन गार्डन/परसबाग, वृक्ष लागवड, सौरउर्जा साधने व नेट बिलिंग यास प्रत्येकी ४ याप्रमाणे गुण देण्यात यावेत.
५	मूलभूत सुविधा (अंतर्गत रस्ता, ड्रेनेज व्यवस्था, इ), घरावर योजनेचा लोगो, लाभार्थ्याचे (पती-पत्नी) नाव, ग्रामपंचायत प्रॉपर्टी रजिस्टरमध्ये नोंद, इ.	२०	मुलभूत सुविधा (अंतर्गत रस्ता, ड्रेनेज व्यवस्था, इ), घरकुलावर योजनेचा लोगो, लाभार्थ्याचे (पती-पत्नीचे) नाव, ग्रामपंचायत प्रॉपर्टी रजिस्टरमध्ये नोंद, यास प्रत्येकी ५ याप्रमाणे गुण देण्यात यावेत.
एकूण गुण		१००	